

PRIKAZI, IZVJEŠTAJI, BILJEŠKE.

PROGOVORNO PRAVO. To je pravo na riječ, na očitovanje ili pravo progovoriti, koje se prema nazivu usvojenom od njemačkih kanonista (*»Beispruchsrecht«*) može u hrv. jeziku nazvati »progovornim pravom«, a sastoji se u tom, da podčinjeni imaju u stanovitim slučajevima pravo, da se očituju t. j. da »progovore« pri donošenju poglavarских odluka. To je »*progovorno pravo*« kao kanonska uredba normirana u kanonu 105. Kod. Taj kanon u prvom stavku (105, 1) sadrži temeljnu odredbu o valjanosti odnosno nevaljanosti poglavarских odluka (čina), ako su one vezane na pristanak ili savjet podčinjenih osoba: »*Si consensus exigatur, Superior contra eorumdem (personarum) votum invalide agit; si consilium tantum, per verba, ex. gr.: de consilio consultorum, vel audito Capitulo, parocho etc., satis est ad valide agendum ut Superior illas personas audiat.*«

Čini se, da je ova odredba posve jasna, ali je ona ipak postala spornom, i to u svom drugom dijelu glede potrebe saslušanja podčinjenih za valjanost poglavarских odluka u svim onim slučajevima, kada je u zakonu propisano, da poglavar mora zatražiti savjet i saslušati mišljenje nekih osoba.

Većina kanonističkih pisaca uzima, da je poglavarски čin uvijek nevaljan, ako nisu saslušani oni, koje treba saslušati, kada zakon to propisuje. Tako: Blat, Cappello, Chelodi, Cocchi, Coronata, Ferreres, De Meester, Eichmann, Graf, Haring, Hilling, Hofmann, Hofmeister, Koeniger, Leitner, Maroto, Toso, Trombetta, Ojetti i dr. No s druge strane stoji znatan broj *uvaženih* autora (Boudinhon, Creusen, Gilet, Michiels, Vermeersch, Vromant i dr.), koji to pobijaju i dokazuju, da nevaljanost takovih poglavarских čina, kada je propušteno propisano saslušanje, nije sigurna i da se zato, dokle god ne bude dano vjerovno tumačenje, moraju smatrati valjanima (vd. k. 15).

Tako je n. pr. imenovanje župskog pomoćnika (kapelana) od strane Ordinarija bez saslušanja odnosno župnika (k. 476 § 3) po prvom mišljenju nevaljano, a po drugom samo nedopušteno.

Izcrpivo su o toj kanonističkoj kontroverzi, koja je stekla posebnu znamenitost, pisali: Michiels (*Principia generalia de personis, in Ecclesia*, Lublin 1932, 400. sl.), Graf (*Die Leges irritantes und inhabilitantes im CIC*, Paderborn 1936, 87. sl.) i drugi, a kod nas: Odar (*Cerkveni predstojnik in pravica tretjih do prigovora*, Bogosl. Vestnik, Ljubljana 1939, 175. sl.).

Kardinalski Odbor za vjerovno tumačenje Kodeksa (*Commissio Pontificia Interpret.*), i ako mu je navodno to pitanje već prije više godina i s više strana predloženo, nije do sada dao svoj odgovor (*»quamvis pluries interrogata, non dedit responsum«*).

Nedavno je Isusovac Artur Schönegger, kanonista i profesor na Gregorijanskom univerzitetu u Rimu, objavio u znanstvenom časopisu, što ga izdavaju profesori toga papinskog sveučil-

lišta (»Periodica de re morali, canonica, liturgica«), posve novo i originalno tumačenje toga spornoga kanona 105. (»Canonis 105, 1 interpretatio et interpretes« Periodica, 1942, pag. 119—140).

Po njemu se ovdje radi samo o onim poglavarским činima, za koje se negdje u zakonu traži za njihovu valjanost bilo pristanak bilo savjet nekih osoba: »norma canonis nostri illos tantum casus respicit, ubi consensus et consilium exigitur ad *valorem actus Superioris*«, pa kanon 105, 1 ima ovaj smisao: ako se negdje u zakonu za *valjanost* poglavarских čina traži pristanak nekih osoba, onda je on bez toga pristanka nevaljan, a ako se traži za *valjanost* čina samo savjet, onda je čin nevaljan, ako se te osobe ne saslušaju. No iz toga ne slijedi, da nema ili da ne može biti takovih mjesta u zakonu, gdje se za poglavarски čin traži doduše pristanak ili savjet nekih osoba, ali ne za valjanost, nego samo za dopuštenost čina (vd. n. pr. k. 1653.). Kada i u kojim se slučajevima traži saslušanje za valjanost, a kada i u kojim slučajevima samo za dopuštenost, to je činjenično pitanje, koje se ima riješiti od slučaja do slučaja prema odnosnim odredbama, koji taj slučaj normiraju: »Ubinam autem in Codice *de facto* tales casus habeantur... est quaestio prorsus diversa, canon 105 nihil dicit, neque ullum praebet criterium, quo in casu concreto, ubi mentio fit de consensu vel consilio, posset dignosci, utrum agatur de conditione ad *valorem actus* vel ad solam *liceitatem*«. Ukratko kanon 105, 1 ima po Schöneggeru ovaj smisao: Kanon govori samo o svim onim slučajevima, za koje je negdje u zakonu propisano, da je poglavar za valjanost čina vezan bilo na pristanak bilo na savjet nekih osoba. Zato u odredbi kan. 105, 1 nije određeno, da je poglavarски čin učinjen bez propisanog pristanka ili savjeta, uvijek nevaljan, nego samo onda, kada to zakon kaže za odnosni slučaj izrijekom ili jednoznačno (vd. k. 11).

Dr Fr. Herman

SKRBNIK NA ČIN U ŽENIDBENIM PARNICAMA. Prema odredbi k. 1720. Kod. mora se tužena stranka, kada je njezino borište nepoznato, pozvati (vd. kk. 1712—1717) pred sud izročnim pozivom (per edictum). U slučajevima kada se tužena stranka nije odazvala tomu javnom pozivu, uvedena je kod nasih biskupijskih ženidbenih sudova (u bivšoj Hrvatskoj i Slavoniji, dakle u zagrebačkoj crkvenoj pokrajini) stalna sudska praksa (usus forensis), da se takovoj odsutnoj stranci postavlja uređa radi zastupnik (procurator) pod imenom »skrbnika na čin« (procurator ad actum), koji odsutnu stranku i njezine probitke zastupa ne uopće, nego samo u konkretnom sporu (zato »na čin« ad actum). Pitanje je, da li je ova naša sudska praksa u skladu s kanonskim procesnim odredbama sadržanima u Kodeksu kanonskog prava?

Držimo, da se na to pitanje mora odgovoriti potvrdno.

Prema odredbama k. 1655. §§ 2. i 3. može crkveni sud uvijek kada je po srijedi opće dobro (a to je uvijek u ženidbenim parnicama i vinkularnim i rastavnim) svakoj stranci u uređi radi (ex officio) postaviti branitelja i zastupnika. (Vd. Wernz-Vidal, De processibus, Romae 1927, I, nr. 239. Roberti, De processibus, 2. ed. Romae 1941, 589).

Ne mora dakle sud (kako neki tvrde) takovu tuženu stranku, koja se na izročni poziv nije javila, proglasiti oglasnikom, jer